

Tanker om og glimt fra en amtskommunal kunsthistorie

af Rikard Dahl-Nielsen

Kunst - en amtskommunal opgave?

Er kunst en privatsag, der ikke bør belaste de skatte kroner, der i fællesskabets interesse forvaltes af folkevalgte råd? Et spørgsmål, som ofte har givet anledning til følelsesladet debat. En sådan kendes også fra Roskilde amt.

"Hvem skal betale?" stod der på det skilt, som en arbejdsløs demonstrant - behørigt påklædt i sort diplomat og bowler - frembar ved afsløringen af Robert Jacobsens skulptur "Fortid-nutid-fremtid" foran Amtsgården 1979. Morsomt var det at se Store Robert skyde maven frem og med sit store korpus skubbe manden til side, idet han stak ham 20 kr med ordene: "Værsgo! - her er, hvad den har kostet dig." Og den mere officielle del af festlighederne kunne fortsætte.

Episoden illustrerede på festlig vis det kontroversielle i en investering, som finansieres af de skatte kroner, som alle føler ret til at deltage i fordelingen af - da ikke mindst, når pengene som her anvendes til en ikke-lovbestemt udgift som et kunstindkøb. Endog til indkøb af kunst, der umiddelbart er en inderligt imod. Ikke mærkeligt, at spørgsmålet kan give anledning til følelsesladet debat. Og forståeligt, hvis politikere - med tanke på næste valg - kan have lyst til at holde lav profil og undlade investering i kunst. Rart at kunne konstatere, at den holdning ikke har præget amtspolitikere i Roskilde amt. For selv om holdningen kan være forståelig, behøver den jo ikke at være rigtig.

Ud over den obligate buste af Christian IX over granitbænken ved indgangen til et af byens anlæg havde jeg i min barndoms og ungdoms by, Holstebro, absolut ingen kommunal kunst at glæde

mig over. Savnede det måske heller ikke den gang. Først da jeg i voksen alder blev klar over den rigdom, kunst kan give, forstod jeg, hvad man var gået glip af. Det er totalt ændret nu. Med store følgevirkninger!

Omkring 1970 skabte en dristig og fremsynet borgmester, vejledt af en dynamisk kommunaldirektør, enstemmighed i byrådet for indkøb af Giacomettis lille skulptur "Pige på kærre" - af vestjyderne straks døbt "Maren o æ vogn". En beslutning, der ikke gik stille af i den lokale presse, hvor der blev brugt stærke - endog meget stærke - ord om dette "misbrug af borgernes penge". Borgmesteren beholdt dog sin taburet efter næste valg. Men jeg er sikker på, at hvis en borgmester i dag ville foreslå salg af den lille pige, ville han være sikker på *ikke* at blive genvalgt. Hun satte for første gang byen på landkortet hos mange mennesker. Og hun blev begyndelsen til et kunstmiljø med bl.a. to store kunstmuseer, Odinsteater, musikskole og - nu sidst - en afdeling den kgl. balletskole. Et miljø, der tiltrak folk, og som viste sig også at have meget positiv indvirken på kommunens erhvervsliv. Ud over de oplevelser, kunst kan give mennesker, viste det sig, at kommunal investering i den også betaler sig. Og er der noget, vestjyder har respekt for, så er det: at noget betaler sig. Så "Maren o æ vogn" er afgjort kommet for at blive!

Robert Jacobsens skulptur "fortid-nutid-fremtid"

Lignende iagttagelser som ovenstående har i de seneste årtier kunnet gøres andre steder i landet. Så tilbage til Roskilde amt, hvor erhvervslivet af Robert Jacobsens skulptur heller ikke skete uden dramatik, som det fremgår af Verwohlts beretning herom i Roskilde Kunstforenings medlemsblad "Kunst og borger" (august 1993), Nu er snakken om den markante 4 m høje og 5 m brede skulptur som "en gang sammensvejet jernskrammel fra skrotbunken" forstummet og vist hos de fleste afløst af glæde - og stolthed - over, at man har et hovedværk af en af vor tids internationalt mest anerkendte kunstnere stående foran Knud Munks smukke amtsgård. Arkitektur og skulptur i fornem forening! Det er gået med skulpturen, som det i Holstebro gik med Giacomettis lille pige: den er kommet for at blive.

Mange vil have det som den taxachauffør, Verwohlt citerer i sin beretning om skulpturen. Chaufføren, der rasede over den, da han i sin tid kørte Verwohlt til afsløringen, betroede ham ved en ny transport 1993: "Jeg ta'r mine grove ord tilbage - i dag vil jeg skrive læserbreve, hvis I piller den ned!"

Ikke mere om den, men lidt om nogle af amtets

mange andre skulpturer

Ved Amtsgården har "fortid-nutid-fremtid" selskab af *Gottfred Eickhoffs* herlige broneskulptur "Sol" - min favorit blandt alle Roskildes skulpturer. (fig.1) Den lille solskinspige klarer sig fint i selskabet. Hun afspejler på fineste måde det bedste i den kunst, der gjorde Eickhoff til en af sin tids mest elskede kunstnere: ro og harmoni. Solidt plantet på sin sokkel, iført en fodsid kjortel, står hun med hovedet vendt lidt opad og nyder solen - og glæden ved at være til. Ikke det dårligste budskab, et kunstværk kan bringe. Skulpturen blev doneret af Roskilde Sparekasse som gave til amtet i forbindelse med amtsgårdsbyggeriet og opstilledes i december 1976.

Og i 1990 opstilledes den sidste af skulpturerne foran Amtsgården: *Jun-Ichi Inoues* "Keze" - en 4½ tons tung granitskulptur. "Keze" betyder på japansk blæst, og det er - med den nederst groft tilhugne granit, de deri indhuggede tegn og den øverst omhyggeligt huggede og polerede granit - på forunderlig vis lykkedes Inoue at få den store blok til at svare til navnet.

Fornemt, at amtsrådets kunstrådgivere, Verwohlt og Ib Koch-Olsen, havde så vid horisont, at de kunne foreslå tre så vidt forskellige kunstværker til opstilling samme sted. Og godt, at amtsrådet havde mod til at følge forslagene!

Også indendørs er der på Amtsgården meget at glæde sig over. Her nævnes:

Gipsmodellerne af de store, naturalistiske Kvindeskulpturer, som vor internationalt mest berømte billedhugger i begyndelsen af århundredet, *Gerhard Henning*, udførte. Efter hans død 1967 lykkedes det at få modellerne deponeret her - hvor de på meget smuk måde "klæ'r" rummet.

Endnu en granitskulptur af *Inoue*, "Vækst", fra 1974. Vist hans første "offentlige" salg, så det tjener amtet til ære, at man var opmærksom på skulpturen, længe før dens ophavsmand blev så stort et "navn", som tilfældet er i dag.

Endvidere *Gudrun Lauesens* bronzeskulptur af ugle, *Ib Brauns* bronzeskulptur af tre dansende kvinder, "Stammedans, Gambia", *Anders Tinsbos* stående mobile m/musik og en dejlig keramikvase af *Per Weiss*.

Listen kunne gøres længere, men afsluttes her med *Verwohlts* unikke "opfindelse": det heraldiske ur med amtsvåbet og 11 kommunevåben malet af kgl. våbenmaler *Åge Wulff*.

Også amtets institutioner er blevet vel tilgodeset, hvad angår skulpturer.

I ROSKILDE står ved Amtssygehuset *Mogens Bøggilds* kraftfulde bronzeskulptur "Ørn" og *Gudrun Lauesens* dejligt levende bronceføl. I Latinerhaven ved Amtsgymnasiet endnu en af *Eickhoffs* bedste skulpturer, pigen "Gaupa" - doneret af Roskilde Sparekasse til byen og amtet ved afslutningen på amtets omfattende og vanskelige renovering og udbygning af de gamle katedralskolebygninger. Et arbejde, der betød, at vi - heldigvis - stadig har "lærd skole", hvor en sådan har ligget i århundreder. Og ved Himmelev Gymnasium står bl.a. en af *Helge Holmskovs* store stålskulpturer og *Morten Nielsens* lille "Gåsepige" i bronze.

I GREVE er ved VUC opstillet *Ib Brauns* festlige og finurlige "Fløjtespiller" og i SOLRØD kan man glæde sig over en af *Sonja Ferlov Mancobas* dejlige bronzeskulpturer, placeret i bassinet foran Amtsgymnasiets store vinduer, hvori der nu er anbragt tre store glasmosaikarbejder af *Jens Urup*. Et smukt indslag i det lokale miljø.

I KØGE er Amtssygehuset forsynet med meget værdsatte arbejder som f. eks. det store keramikarbejde af *Gudrun Lauesen*, "De Kjøge Høns" (vandbassin m/ høns), der modtager folk i foyeren, og *Johannes Hansens* kønne bronzeskulptur "Pige med hat".

En optælling (foretaget foråret 1988) viser, at der i alt af amtet er erhvervet 62 skulpturer og keramiske arbejder, hvoraf ovennævnte er valgt som eksempler. En anden havde muligvis valgt anderledes.

Billedkunst

Optællingen viser endvidere, at der er indkøbt 1050 stk. billedkunst. Ca. halvdelen heraf er originale værker i form af malerier og tegninger. Den anden halvdel omfatter litografier, træsnit og tryk af anden art.. Noget fælles præg har ikke været tilstræbt, men samlingen repræsenterer et meget bredt udsnit af det bedste i dansk billedkunst i vort århundrede. Uden at gå i detaljer nævnes - også som udtryk for den tidsmæssige bredde - navne som *Sigurd Swane*, *Ernst Syberg*, *Axel P. Jensen*, *Søren Hjorth Nielsen*, *Olivia Holm Møller*, *Sv. Havsteen-Mikkelsen*, *Victor Brockdorff*, *Folmer Bentzen*, *Mogens Ziegler*, *Hans Bendix*, *Ejler Bille*, *Arne Johannesen*, *Richard Mortensen*, *Ole Schwalbe*, *Helge Ernst*, *Jørgen Boberg* og - som repræsentant for 80ernes "unge vilde" - *Anne Mette Haagensen*.

Prima kunst, der nu hænger på amtets institutioner. 270 billeder placeret i Amtsgården. Af de øvrige er hovedparten (550) ophængt på sygehusene og resten i gymnasier og andre institutioner. Til glæde for de borgere, der i kortere eller længere perioder har deres gang her - og ikke mindst for personalet. Selv havde jeg i 20 år daglig fornøjelsen i mit lukaf at have selskab af et herligt landskabsmaleri af Jeppe Vontilius og Frede Christoffersens dejlige litografi "Sol". Andre havde andet at glæde sig over, vel ikke noget, man hver dag faldt i "svime" over, men blev en omfordeling forsøgt, ved jeg af erfaring, at det betød oprør. Ingen ville af med "sit" billede. Kunst yder et meget væsentligt bidrag til et godt arbejdsmiljø! Da især, når den placeres overalt i bygningens gange og lokaler og ikke alene anbringes på chefkontorer og i gæsterum til benefice for dem, der kommer her.

Finansieringen

Læserne af ovenstående kunne få det indtryk, at en meget væsentlig del af amtsskattekronerne er anvendt til kunstindkøb. Det er ingenlunde tilfældet. En undersøgelse af amtsrådets budgetter over

Endnu en granitskulptur af *Inoue*, "Vækst", fra 1974. Vist hans første "offentlige" salg, så det tjener amtet til ære, at man var opmærksom på skulpturen, længe før dens ophavsmand blev så stort et "navn", som tilfældet er i dag.

Endvidere *Gudrun Lauesens* bronzeskulptur af ugle, *Ib Brauns* bronzeskulptur af tre dansende kvinder, "Stammedans, Gambia", *Anders Tinsbos* stående mobile m/ musik og en dejlig keramikvase af *Per Weiss*.

Listen kunne gøres længere, men afsluttes her med *Verwohlts* unikke "opfindelse": det heraldiske ur med amtsvåbet og 11 kommunevåben malet af kgl. våbenmaler *Åge Wulff*.

Også amtets institutioner er blevet vel tilgodeset, hvad angår skulpturer.

I ROSKILDE står ved Amtssygehuset *Mogens Bøggilds* kraftfulde bronzeskulptur "Ørn" og *Gudrun Lauesens* dejligt levende bronceføl. I Latinerhaven ved Amtsgymnasiet endnu en af *Eickhoffs* bedste skulpturer, pigen "Gaupa" - doneret af Roskilde Sparekasse til byen og amtet ved afslutningen på amtets omfattende og vanskelige renovering og udbygning af de gamle katedralskolebygninger. Et arbejde, der betød, at vi - heldigvis - stadig har "lærd skole", hvor en sådan har ligget i århundreder. Og ved Himmelev Gymnasium står bl.a. en af *Helge Holmskovs* store stålskulpturer og *Morten Nielsens* lille "Gåsepige" i bronze.

I GREVE er ved VUC opstillet *Ib Brauns* festlige og finurlige "Fløjtespiller" og i SOLRØD kan man glæde sig over en af *Sonja Ferlov Mancobas* dejlige bronzeskulpturer, placeret i bassinet foran Amtsgymnasiets store vinduer, hvori der nu er anbragt tre store glasmosaikarbejder af *Jens Urup*. Et smukt indslag i det lokale miljø.

I KØGE er Amtssygehuset forsynet med meget værdsatte arbejder som f. eks. det store keramikarbejde af *Gudrun Lauesen*, "De Kjøge Høns" (vandbassin m/ høns), der modtager folk i foyeren, og *Johannes Hansens* kønne bronzeskulptur "Pige med hat".

en 10 årig periode viser, at der i perioden har været afsat under 1/10 % af det samlede driftsbudget på kontoen til kunstindkøb. Dertil kommer de beløb, der gennem årene - heldigvis - har været afsat til kunst i forbindelse med større byggearbejder (1½ % af byggesummen). Men jeg mener at kunne konstatere, at sammenlagt har beløbet, der har været anvendt til kunst, aldrig været blot i nærheden af 1/3 % af det årlige driftsbudget. En beskednen andel - men hvad har vi ikke fået af god kunst for den! Derfor er der grund til at takke skiftende amtsråd for, at pengene blev bevilget, og for, at de blev anvendt så godt, som tilfældet har været.

Begge dele har Verwohlt som amtsdirektør været stærkt medvirkende til. Næsten alle kunstværkerne er indkøbt i hans lange "regeringstid". Godt, at amtsrådet i den periode havde en rådgiver, der havde blik for det ansvar, som den engelske kunsthistoriker E. H. Gombrich slutter sin bog "The story of art" med at påpege: "Med vor ligegyldighed eller vor interesse, vore fordomme eller vor forståelse har vi ansvaret for fremtiden. Det er os, der skal sørge for, at traditionens tråd ikke brister, og at det også fremover er muligt for kunstnere at øge den kostelige rad af perler, der er vor arv fra tiderne før os."

Verwohlt kan være sin forvaltning af det ansvar bekendt. Også set i historiens lange perspektiv vil hans indsats på kunstens område vise sig af betydning. Det er grunden til, at man i en årbog, tilegnet ham, har følt det rimeligt med en hyldest i form af ovenstående glimt fra resultatet af indsatsen.

*Gottfred Eickhoffs bronzeskulptur
"Sol" opstillet ved Amtsgården
dec. 1976*

